

02.11.2021

UKA2021/23

Aappassaaneerinneq

Uunga siunnersuut: Uranimik il. il., misissueqqaarnermut, ujaasinermit piiaanermullu inerteqquteqarneq pillugu Inatsisartut inatsisaat
(Ineqarnermut, Attaveqaasersuutitut, Aatsitassanut, Inatsisit Atuutsinneqarnerannut Naligiisitaanermullu Naalackersuisoq)

Siumumiit pisarnitsit siunnersuut inuiaqatigiinnut sunniutissai kingunerisinnaasaalu pillungit, minnerunngitsumik inuussutissarsiortunut inuiaqatigiittullu aningaasarsiornitsinnut kingunissai sunniutigiumaagassaalu pillugit sukumiisumik peqqissaartumik oqaluuserivarput.

Oqaaseqaatiginiakkavut oqariartuutigitinnagit eqqaasitsissutigerusuppavut aatsitassarsiornermut tunngatillugu **nalunaarusiat oqallisissiallu** arlalissuit Inatsisartunit oqallisigineqartarnikummata.

Oqaluuserisaq piffissami aggersumi inuiaqatigiit sumut ingerlatinneqarnissatsinnik tikkuussisuulluinnartussa, aningaasarsiornikkullu politikimik ilusiliilluinnartussa, minnerunngitsumik kingulissatta atugarissaarnermik qanoq ittumik atungaqarumaarnerannik aaliangiisuulluinnartussa oqaluuseraarput.

Siumumiit siullermeernerani oqariartuutigisavut attappavut, isertuutissanngilarput ataatsimiititaliamukartinnerani naalackersuisuutitaqartuniit siullermeernerani partiit tamarmiusut oqariartuutaat tusaallugit naaperiuteqartoqarsinnaanera naatsorsuutigisimagalaratsigu. Kisiannili tamanna uggoreqisatsinnik pinngitsoorpoq. Naalackersuisuutitaqartummi aaliangiutereersimavaat apeqqutit qulaajarneqartussatut nunatullu ineriartortut, ineriartornissamullu attassiinnarnissatsinnut siunissami aningaasarsiornitsinnut aaliangiisuulluinnartussap tuaviuullugu apeqqutit qulaajagassat sunniutissaalu pillugit oqallisiginagit akuersissutigipalaaginnarnissaat aaliangiutereersimarpasimmassuk.

Taamaattumik ataatsimiititaliami qulaajarneqartussatut ujartukkavut tusaaneqarsinnaasimangitsulli tullinnguullugit oqaatigissavagut.

Ataatsimiititaliami apeqqutit arlalissuit Naalackersuisunut anngunnissaannut sukataaruteqaraluarpugut, kisiannili amerlanerussuteqartunit paasissutissat tamakkiisut ataatsimiititaliamit pissarsiarereerivut oqariartorfigineqarluta. Siumumiilli apeqqutinik inuiaqatigiinnut equinerloratarsinnaasutut isumaqarfigisavut inatsisissap akuersissutigineqannginnerani ataatsimiititaliami susassaartuniit paasinaqqaassagivut aaliangiusimalluinnarparput.

Siumumiit apeqquitit makkua qulaajaaffiginissaat
paasissutissinneqarnissatsinnillu kissaatigisimagaluarpavut:

Killigitinniagaq 100 ppm aalajangiunneranut suut tunulequtaappat?

Qineqqusaarnermi massakkut naalakkersuisuutitaqartut oqariartuuteqarput **URAN**-italinnik
attuinnngilluinnartoqassasoq.

Killiliunneqartoq aatsitassarsiorniartunut misissueqqaartunullu qanoq sunniuteqassua?

Killiliunneqartoq aatsitassarsiornianut tamanut atuutsinneqassappat aatsitassarsiorfiusinnaasunut
allanut (soorlu inuilaarsuarmiittunut) sunniuteqarnerlussinnaammat. Ingerlatsiniartunullu
unititsiinnarnermik kinguneqartussaalluni.

Massakkumut misissueqqaarnernut akuersissummik pigisaqartunut 100 ppm atuutsinneqalerpat sunniuteqassua?

**100 ppm atuutsinneqalerpat akuersissutinik pigisaqartut misissueqqaarnernik
ingerlatsisinnaajunnaarnermikkut taarsiiffigeqqusinnaanerit imaluunniit
taarsiiffigeqquneqassagaluarpat Naalakkersuisut qanoq piareersimatigippat?**

**100 ppm erngup nukinganik innaallagissiorfiliornissanut annertusaanissanulluunniit
misissueqqaarnernut sunniuteqassua?**

Inatsimmi §2 malillugu Naalakkersuisut Nalunaarutinik suut qanorlu kinguneqarsinnaasut pilersinnissaannut pilersaaruteqarpat?

GE-p naapinnerani erseqqivissumik inuussutissarsiorituniit sakkortuumik ernummateqartoqarnera
anggunneqarpoq. Inuussutissarsiorit taamatut Inatsimmik killiliineq ingerlatassani assigiinngitsuni
qularnartoqalersitsisoq paatsoorneqarsinnaanngitsumik oqariartuutigaat.

Taamaammat Siumumiik oqariartuutaat aallaavigalugit naalakkersuisunut apeqqutinik
qulaajarusutatsinnik arlalinnik annguseqqikkusussimagaluarpugut.

Naalakkersuisunit apeqqutit makkua akissutissarserusussimagaluarlutigit:

GE-p oqariartuutaa aningaasaliisartut arlallit tunuartilersimasut Naalakkersuisunit uppersarneqarsinnaappat?

Islandimi Arctic Circle-mi Naalakkersuisup oqariartornera aningaasaliisartut Naalakkersuisunut saaffiginnittut arlalissuusut? Kikkuuppat? Uppersarsaatiniik tunniussassaartoqarpa?

Saaffiginnittoqarsimappat suminganneerpat?

Sunillu aallutaqarnissaminnik siunertaqarpat?

Naalakkersuisup taamatut ilisimatitsinera sunik tunulequtaqarnersoq Inatsisartut
ilisimasariaqarparput. Inatsisissamimmi inuiaqatigiit aningaasaqarnerannik taama
equsoortitsisinnaatigisumut illuatungiliullugu kikkut aningaasaleerusussuseqarnerisut sunillu
aallutaqarniarnersut paasissutissiissutigisariaqarpaa. Apeqqummi inuiaqatigiit

aningaasaqarnitsinnik equsoortitsilluinnarsinnaasumik sattalluta aalajangiisinneqarsinnaanngilagut.

GE-tulli ernummatigaarput aningaasaliisartut nunatsinnut soqutiginnittut noqiinnarsinnaaner at ajornartorujussuanngortussaasoq.

Aatsitassat annerusumik aningaasarsiornitsinnut tapertarinissaanut aporfissaqarpallaartoq takusinnaalluarparput. Taamaattumik Siumumiit partiit tamaasa peqatiseeraavut **Namminersorneq pillugu Inatsit** nalilersuiffigisariaqalerippat oqallisigalugulu. **Namminersorneq** pillugu inatsisit Inatsisissap matuma akuerineqarneratigut aningaasatigut isaatitsiffigineqarnissaa ajornarsisilluinnassavaa. Assigiinnartussaavaalu Danskit naalagaaffianik qaqugorsuarmut aningaasatigut isumalluuteqartuarnissamut pituttorneq.

Aammalu nunani tamalaani aningaasaliisartut uninngatiinnarnissaannut paarlattuanillu tunuartilernissaannut erseqqissumik qularnaatsumillu Naalakkersuisunik paasissutissanik pissarserusukkaluarnitsinnik ataatsimiititaliami amerlanerussuteqartunit paasissutissat tamaasa pissarsiareersimaneralugit naammannerarlugillu illuatungilerluta oqariartorfigisaqattaarpaatigut.

Qulakkeerusussimagaluarparput Naalakkersuisuutitalit paasissutissat uagutsinnut anngunneqarsimanngitsut suut apeqqutip taama annertutigisup aalajangiipallannissaminnut ilisimalersimaneeraat qulaajaaqqinnissamik kissaateqartaarnerigaluarnivut akueriumaneqanngillat.

Naalakkersuisut oqariartuuteqarput Inatsisip matuma saniatigut inatsisissanik marlunnik qaqitsiumaarlutik, oqariartuutiginagulu qaqugu saqqummiussinnaanerlutik.

Siumumiik ernumanarluinnartutut oqaatigerusupparput Inatsisissaq akuerineqarpat Naalakkersuisut Inatsimmi §.2 naapertorlugu inerteqquteqartitsisinnaanerminnut nalunaarusiorsinnaanerminnik imminnut pisinnaatitsisussanik pisussaaffilerniarmata. Apeqqutini taama annertutigisuni Inatsisartut avaqqullugit, Inatsisartut akulerutsinngiivillugit imminnut piginnaatinniarnerat ernumagilluinnaratsigu erseqqissarusupparput, akuersaangilluinnaratsigulu naqissuserlutigu. Akuersissagunik naaperiaasoqarpoq §.2 peerutsigu Inatsisissaq akueralugu atsiqataaniarnersugut pituttuutiginiarneqaraluarni.

Avaanngunarpoq illuatungiliuttunik taama suusupaginnitsigisumik pissusilersorneq akueriuminaalluinnarlunilu. Naak illuanik oqariartuutigisaqattaaraluarlugu **INNUTTAASUNIK AKUUTITSINEQ PEQATAATITSINERLU.**

Inersuarmi siullermeerinninnerup kingorna partiit oqariartuutaat aallaavigalugit isumaliutissiissusiornermi Naalakkersuisuutitaqartut inatsisartuutitaannit naaperiarneqarpugut 100 ppm akuerinngikkutsigu 81 ppm-mut appaasinnaanertik eqqartorsimagitsik. Aammalu sooq 81 ppm-mut appaaniarnertik nassuiarsinnaanagu. Tamatuma ersersiinnarpaa apeqqummi taama annertutigisumi paasissutissat sukumiisut uagutsitulli paaseqqissaarsimanngikkaat.

Aammalu aningaasarsiornitta ajalusoorluinnarnissaanik ernummateqarnitsinni amerlanerussuteqartunik apeqqutit suut qallikkartorfigisinnaanerlutigit naaperiuteqaqattaarnitsinni **“SIANILLUANNGITSUT”**-tuunerarneqarnerput akuersaanngilluinnarparput. Inatsisartummi 31-sungut tamaavitta minnerusoqarata naligiilluinnarpugut. Inatsisartuni ikinnerussuteqartunik taama nikaginnitsigineq annertutigissappat killiffipput imaannaanngilaq apeqqusertariaqarlunilu.

Inersuarmi oqaatsit suut mianersuuttariaqarnersut **ATAQQINARTOQ Inatsisartut siulittaasuannit** oqaaqissaarneqartarpugut, inersuarmi piumasagaat tamanna ataatsimiitaliani sulinermi minnerpaamik piumasagaat tamanna atuuttariaqarpoq tatigeqatigiilluni sulineq attanneqassappat.

Nunarput ukiut tusintillit arlallit matuma siornatigut inunnit tikiineqaaqarami tikitseqqaartut inuunnarumallutik “uterpara” **inuunnarumallutik** kingulissamik inuunnarnissaannut ujarak kisiat sakkutut atugarisimavaat. Aammalu qularutissaanngitsumik pinngortitaq inuuffigisartik uumassusillillu pisariaqartitatik mianerilluinnarlugit innarliinngilluinnarlutik atuisuunerat, uagut teknikkipput siuarsimalluinnaraluarluta atugartuunngorsimagaluaqalutalu ullumikkumut **Siumumiik** attackkipput qularutigineqassanngilaq.

Aanali isornarluinnartoq, taamanersuaq nunap inuuffigisap inuussutissarsiornikkut periarfissiissutai atorluarlugit ineriartortussaagalarluta killormut ineriartorneq ingerlalersimasoq ersarilluinnarpoq.

Ilisimaaraarput kujataani innuttaasut ineriartornissaminut inuussutissarsiornikkullu siuariartoqataallutik peqataarusunnerat tapersersortuarparput. Inuussutissarsiornikkut suliffeqarnikkut angallannikkullu ineriartoqaataarusuttut tapersersortuarparput. Aammalu kujataani mittarfiliorneq Siumumiit sanaartugassap aningaasaliiffiginissaanut oqaloqataarusukkatta naqissusissavarput. Aanali uggornartua Naalakkersuisuutitaqartut partiiani annerpaami mittarfiliornissamut apeqqut ineriartornissamut pingaaruteqarlunartoq assortuussutaammat tupinnarluinnarpoq. Siumumiit Qaqortumi mittarfissaq 1500 meteriussasoq aalajangiusimavarput. Tamatumunngalu partiit tamaasa peqatiseraavut. Nunattami kujataani innuttaasut ineriartornermut ilaallutillu peqataarusupput.

Siumumi Inatsisissatut siunnersuut imaannaanngitsorujussuurtut taarusupparput. Apeqqummi taama pingaaruteqartigisumi, taamalu angitigisumi Naalakkersuisut siulittaasuat Avatangiisinut Naalakkersuisoq inersuarmiinngillalluunniit. Inatsisartuni ikinnerussuteqartut ilisimanngisavut suunukua? Susoqartoruna?

Kaputartuussisoqarneraasinnaangaluartoq paaserusupparput Parisimi isumaqatigiisummut ilanngunneq inatsisartunit akuutitsinngilluinnarluni peqataatitsinani **Inatsisartut** tusarniarnagilluunniit Naalakkersuisut imminnut pisinnaatinneri Naalakkersuisooqatigiinnit tunulequtserneqarsimanersoq piaartumik paaserusupparput.

Parisimi isumaqatigiisummut peqataalernitsigut aningaasarsiornermi inuussutissarsiornermilu ineriartortitsinnissatsinnut periarfissanik tamanik nunatta Naalakkersuisui siuttuliullugit ineriartortitsinaveersaarnermut pituttorneruvoq.

Tassa ataatsimiititaliami apeqqutit pinngortitamut avatangiisinut minnerunngitsumik aningaasarsiornitsinnut qulaajagassat imaannaanngitsut suli itisileriffiqineqanngitsorpassuupput Naalakkersuisut akornanni minnerunngitsumik Inatsisartut ataatsimiititaliatsinni.

Taamaattumik oqaluuserisaq taama nalorninartoqartigisoq unitsikkallarnejanngikkuni pingajussaaneernissaa upernaamut kinguartitsinneqassasoq kissaatigaarput. Pingajussaaneernejartiganilu apeqqutit qulaajarluagassat paasissutissallu amigaataasut ataatsimiititaliami eqqartuiffiqineqaaqqaassasut Siumumiit kissaatigaarput.

Karl Tobiassen, Siumut